

Valokuva
Tuomas Pelto.

VALMA YLI-VAKKURI 60 VUOTTA

Valma Laura Yli-Vakkuri, o.s. Lankinen, syntyi 24. toukokuuta 1935 Rautjärvellä. Talvisodan jälkeen Lankisen perhe joutui, monien muiden karjalaisperheiden tavoin, lähtemään evakkoon. Tästä ensimmäisestä muutosta alkoi Valma Yli-Vakkurin varsin vilkas paikkakunnanvaihdosten sarja. Aluksi tytär tietenkin seurasi perhettään, mutta on myöhemmin rohkeasti itsenkin lähtenyt opiskelun ja työn perässä eri puolille maata.

Päästyään ylioppilaaksi Joensuun tyttölyseosta vuonna 1956 Valma Yli-Vakkuri lähti varsinaissuomalaiseen Sauvon yhteiskouluun piirustusta ja tyttöjen voimistelua opettamaan. Kouluvuodet eri puolilla Suomea olivat kumminkin herkistäneet korvan kielelle niin, että jumppaope ryhtyi 1958 opiskelemaan suomea ja kotimaista kirjallisuutta Turun yliopistossa. Siihen aikaan Turun yliopiston suomen kielen äänitearkistoa kartutettiin ahkerasti ja äänitteitä muo-

kattiin kielennäytteiksi. Litterointityössä ylioppilas Lankisen murteiden tuntemus oli hyväksi avuksi.

Kun Paavo Siro vuonna 1962 siirtyi professoriksi Tampereelle, hän tahtoi mukanaan assistentiksi lahjakkaan oppilaansa. Näin alkoi Valma Yli-Vakkurin parikymmenvuotinen opiskelu-, opetus- ja tutkimustyö Tampereen yhteiskunnallisessa korkeakoulussa, sittemmin yliopistossa. Tampereen vuosiin hän ehti toimia paitsi assistenttina myös lehtorina ja apulaisprofessorina. Vuonna 1966 hän suoritti filosofian kandidaatin ja 1973 lisensiaatin tutkinnon. Gradunsa hän teki murteiden nesessiivirakenteista ja lisensiaatintyön suomen kielen objektikonstruktiosta. Leipälajiksi löytyi siis lauseoppi.

Vuonna 1969 toden teolla alkaneesta artikkelituotannosta huomaa, että Valma Yli-Vakkuri ryhtyi lauseenjäseneltä ottamaan haltuunsa koko suomen syntaksia. Mainittuna vuonna ilmestyi Paa-

vo Siron juhla kirjassa hauskaniminen *Miksi pojat joskus ovat iloiset*, jossa pohditaan predikatiivin sijaan merkintää. Siinä kirjoittaja osoittaa, että predikatiivin sija on sidoksissa subjektisanan luonteeseen. Luonne muodostuu siitä, onko sana jaollinen vai jaoton, tai siitä, onko kyse pysyvästä tilasta vai muutoksesta. Seuraavana vuonna Sananjalassa julkaistu artikkeli *Konkreettisen substantiivin paikallissija-attribuutti suomen paikallissijajärjestelmässä* on ensimmäinen siinä Yli-Vakkurin tutkimusten sarjassa, joka on ehtymättömän täynnä kuvaavia ja hauskoja esimerkkejä. Niiden keräämiseksi on nähty paljon vaivaa. Valma Yli-Vakkuri ei koskaan ole tyytynyt standardiaineistoon. Joukosta ei juuri muuta puutu kuin myöhempi radionauhurin käyttöohje, jossa kehoitetaan avaamaan *kansi paristotilaan takapuolella työntämällä sitä alaspäin!*

Vuonna 1973 Valma Yli-Vakkuri kirjoitti Sananjalkaan tutkielman termeistä *virke ja lause*, osoituksena halustaan ja kyvystään käsitteanalyttiseenkin pohdiskeluun. Osmo Ikolan juhla kirjassa v. 1978 hän tarkensi erään päätteettömän objektityypin kuvausta artikkelillaan *»Hän sanoi nimekseen Virtanen»*. Eeva Kangasmaa-Minnin juhla kirjassa seuraavana vuonna hän tarttui rohkeasti suomen lauseopin kiihkeimmin rakastettuun aiheeseen, partitiivisubjektiin. Artikkelissa on Siron kvantitatiivisen spesieksen käsitteen aiheellista rehabilitointia. Vuonna 1982 ilmestynyt tutkielma *Transitiiviverbi ja pseudointransitiivit* on toistaiseksi viimeinen luku Yli-Vakkurin suomen kielen lauseopissa.

Nähdäksemme Yli-Vakkuri on vakavasti poikennut lauseopin ja pragmatiikan polulta vain kerran, kun hän 1976 Sananjalassa julkaisi artikkelin *Onko suomen kvalitatiivinen astevaihtelu epäproduktiivinen jäännö?* Luultavasti tutkijalle on viime vuosina kertynyt aiheesta runsaasti uutta aineistoa, tuntuihan hän tässäkin haistaneen ilmiön, joka sittemmin on yleistynyt.

Valma Yli-Vakkurin karjalainen ominaisluonne näkyy hänen tutkimustyössäänkin avoimuutena ja ennakkoluulottomuutena, eräänlaisena ystävällisenä kriittisyytenä. On tutkijoita, jotka varastoivat oivalluksensa järjestelmällisiin lokeroihin, joista ne voi karistaa esiin kuin palapelin osaset ja sovitaa niitä yhä uusiin variaatioihin. Toiset taas särkevät kuvionsa ja kääntävät palaset nurin nähdäkseen, mitä toiselta puolen saattaisi löytää. Valma Yli-Vakkuri kuuluu mitä ilmeisimmin jälkimmäiseen kategoriaan.

Kahdeksankymmenluvun alussa Valma Yli-Vakkuri muutti takaisin Turkuun, kun hänet 1982 nimitettiin Turun yliopiston suomen kielen lehtoriksi. Lehtorinvirkaa hän ei tosin ehtinyt ollenkaan hoitaa, sillä hän oli Suomen Akatemian tutkijana 1982–1987 ja 1987–1988 apulaisprofessorina Åbo Akademiassa.

Valma Yli-Vakkurin v. 1986 ilmestyneen väitöskirjan nimi *Suomen kieliopillisten muotojen toissijainen käyttö* on monessa mielessä oireellinen. Teokseen tutustuaan huomaa ennen pitkää, ettei pelkkä toissijaisuus riitä kuvaamaan niitä syntaksin, pragmatiikan ja stilistiikan koukeroita, joihin totunnaisesta poikkeava lähestymistapa johtaa. Kun uskoo selvittäneensä jonkin yksityiskohdan, tilalle putkahtaa kolme uutta, kuten sadun lohikäärmeen metsästäjät joutuivat kokemaan. Esimerkkinä mainittakoon *»lievän sadattelun infinitiivi»*. Aiheellisesti voi huomauttaa, että tekijän siteeraaman *Hitto ollakaan* -ilmauksen lievyys ei johdu infinitiivistä vaan *hitosta*. Mutta toisaalta vain lievä sadattelusana sopii semanttisesti tyhjän ja muodollisesti indifferentin infinitiivin seuralaiseksi. Kaikki vaikuttaa kaikkeen, ja tekijän väläyttämästä peilikuvasta tulee monisärmäkuvain.

Väitöskirjasta, kuten Yli-Vakkurin tuotannosta yleensä, ilmenee laaja tieteellisten teorioiden tuntemus. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että yleisteorioista ei ole hänelle rat-

▷

kaisevaa apua, vaan hän joutuu itse kehittämään metodiaan käsittelyn edetessä. Tämä jos mikään on kypsän tutkijan tunnusmerkki. Kun käy käsiksi tavallisuudesta poikkeaviin ja lisäksi epämääräisiin, subjektiivisiin tulkintoihin houkutteleviin aiheisiin, asettaa itsensä alttiiksi muiden subjektiivisille tulkinnoille ja epäilyille, jopa vastalauseille. Valma Yli-Vakkuri ei ole kaihtanut arvostelua ja on pysynyt rohkeasti sanojensa takana. Kuka tahansa on valmis toteamaan, että hänen tuotannossaan puhuu synnynnäinen syntaktinen lahjakkuus.

Kritiikin vastapainoksi Valma Yli-Vakkurin artikkeleita ja väitöskirjaa siteerataan huomattavan paljon. Jos fennistiikassa ryhdytään keräämään sitaatioindeksejä, Yli-Vakkuri menestyy niissä erittäin hyvin. Suomen kielen syntaksin ja pragmatiikan tutkijat eivät voi ohittaa hänen tuotantoaan, jonka päätelmät ovat varteenotettavia, ja niiden pohjana oleva esimerkkimateriaali korvaamatonta. Sen on kerännyt oivaltava ja uupumaton, sivistynyt ja ennakkoluuloton tutkija. Valma Yli-Vakkuri ei anna kielikorvansa koskaan levähtää, vaan hän merkitsee muistiin lukemaansa ja kuulemaansa niin bussissa kuin bussipysäkillä, ruoka-kaupassa ja sieniretkellä. Hän arvostaa kielenkäyttäjien intuitiota ja vahventaa usein havaintojaan erilaisilla testeillä. Testejä käyttävä pragmatikko joutuu tyytymään vähempään kuin täydellisyyteen, mikä Valma Yli-Vakkuria selvästi harmittaa. Hänen on näet silloin tällöin todettava, että täyteen kuvauksen tarvittaisiin kontekstia vielä paljon runsammin, kuin edes hän pystyy esittämään.

Valma Yli-Vakkuri nimitettiin Turun yliopiston suomen kielen apulaisprofessoriksi 1988. Apulaisprofessorivuosina hänesä on ollut mieluisinta luennoita ja ohjata opinnäytteitä pragmatiikasta ja Itämeren piirin kielten kontrastoinnista. Viimeksi mainittu areaalilingvistinen harrastus on poikanut tutkimushankkeen Studia compa-

rativa linguarum orbis Maris Baltici (SCLOMB), jonka johtaja Valma Yli-Vakkuri on. Viimeaikaiset artikkelit liittyvät mainittuihin kahteen kiintopisteeseen: *Suomalaisen puhuttelun piirteitä* (1989), *Suomen kielen omistusliitteen tulevaisuus* (1992) ja *Tempuksenkäyttö suomalaisessa ja virolaisessa fiktiivisessä tekstissä* (1994).

Vaikka pragmatiikka paljolti on nielaissut Valma Yli-Vakkurin kiinnostuksen, ei häntä syntaktikkona ole unohdettu. Siitä kielii, että hän oli jäsenenä v. 1993 asetetussa työryhmässä — ns. kielioppikomiteassa — jonka tehtävänä oli pohtia kielioopin asemaa ja muotoa äidinkielen opetuksessa. Pragmatikon ja lauseopin tutkijan maineen lisäksi Yli-Vakkurilla on eittämättömät ansiot kielenhuollosta, tyylistä ja äidinkielen opetuksesta elävästi kiinnostuneena tieteenharjoittajana, jonka ajatuksia näistä aiheista ovat saaneet seurata yhtä hyvin Virittäjän, Virkkeen, Kielikuvien kuin vaikkapa Aamulehden lukijat.

Valma Yli-Vakkurin harrastukset liittyvät likeisesti hänen tieteenalaansa. Valmaa voi sanoa vannoutuneeksi Baltian ja Pohjoismaiden ystäväksi, joka suuntaa niin loma- kuin työmatkansa milloin Viron saarille ja moisioihin, milloin Taalainmaan taiteilijakoteihin. Valman retkissä on aina jokin kantava idea, muukin kuin pelkkä matkustelu. Hän etsii elämyksiä, ja haluaa jakaa niitä muillekin, kuten todistavat vaikkapa ne virolaiset, jotka ovat saaneet yhdessä Valman kanssa nostaa aamuyöstä Ruissalossa maljan konsertoiville satakielille.

Virittäjä toivottaa Valma Yli-Vakkurille onnea ja yhä lisää teräväkorvaisia, työntäyteisiä tutkijanvuosia. ■

EEVA KANGASMAA-MINN,
HELENA RAUTALA
*Turun yliopisto,
Suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitos,
Henrikinkatu 3, 20500 Turku*